

Ontwikkelingslijn: Coöperatief leren / Samenwerken
Ontwikkelingsveld 2: Tandemleren
Eigenaren: Bob Bouma en Karina de Vries

Doel

Het doel van deze procedure is het structureel inpassen van het tandemleren in onze schoolorganisatie.

Toepassingsgebied

Deze procedure heeft betrekking op alle momenten waarop leerlingen samen met een maatje spelen of werken.

Algemeen

Leerlingen kunnen veel van elkaar leren. Het leren in tweetallen is een onderwijsvorm, die in een aantal situaties effectiever is dan wanneer de leerling alleen zou werken of spelen. In overleg met een maatje vinden leerlingen vaak spelenderwijs sneller een oplossing voor een probleem waar ze voor staan. Te denken valt daarbij aan het oplossen van puzzels of rekenopgaven, het leren van tafels, topografie of dicteewoorden. Het tandemleren is tevens een goede mogelijkheid voor leerlingen om te leren samenwerken, elkaar te accepteren en elkaar te helpen. Bij tandemleren gaat het om het leren met een maatje uit de eigen groep. De tandems kunnen homogeen of heterogeen zijn. Bij heterogene tandems gaat het om een specifieke rolverdeling. De ene leerling leert iets aan de ander. Bij homogene tandems is er over en weer sprake van een gelijke inbreng. Tandemleren onderscheidt zich bijvoorbeeld van het tutorlezen dat meestal groepsdoorbrekend is. In dit ontwikkelingsveld gaat het alleen om het tandemleren binnen de eigen groep. Tandemleren heeft ook een sterk sociaal component, die tot uitdrukking komt bij de sociaal gerichte tandemopdrachten, die vooral te maken hebben met het elkaar beter leren kennen en het ontwikkelen van vriendschappen.

Succesindicatoren

1. In alle groepen is planmatig aandacht voor coöperatief leren in tweetallen.
 - Vaardigheden rond tandemleren zijn binnen de groep periodiek onderwerp van gesprek. Het gaat daarbij om afspraken, over de organisatie van de tandemles, het stilteteken;
 - Er is een aangepast leerstofaanbod vastgesteld, dat jaarlijks kan worden uitgebreid;
 - Binnen het materiaalaanbod zijn er mogelijkheden voor tandemleren.
2. Coöperatief leren in tweetallen is zodanig vorm gegeven dat het de motivatie en het zelfvertrouwen van de leerlingen ten goede kan komen.
 - Opdrachten, die de positieve wederzijdse afhankelijkheid benadrukken;
 - Een beroep te doen op de individuele verantwoordelijkheid bij het leren in tweetallen.

3. Observatielijst zelfevaluatie, zie bijlage 2
 4. De school heeft een doorgaande lijn rond tandemleren, zie bijlage 3.
- De sociaal gerichte tandem oefeningen zijn opgenomen als bijlage 4 in de BAS map (directie) en op de L-schijf.

Toetsing succesindicatoren

Ieder schooljaar wordt in maart het tandemleren geëvalueerd.

Bij deze evaluatie zal door de proceseigenaar het volgende ter sprake worden gebracht:

1. Bespreking van het observatieschema tandemleren. De observatielijst wordt als zelfevaluatie gezien.
2. De leerstofgebieden waarbij tandemleren wordt toegepast worden besproken.
3. De lijst met sociaal gerichte tandem oefeningen (bijlage 4, in BAS map)
4. De afspraken rond de organisatie van tandemlessen is opgesteld (bijlage 1) en wordt jaarlijks in de maand maart geëvalueerd.

Bijlagen

1. Afspraken met betrekking tot het beëindigen tandemleren
2. Observatielijst tandemleren t.b.v. zelfevaluatie.
3. Leerstofgebieden waarbij tandemleren wordt toegepast
4. Ideeën met sociaal gerichte tandem oefeningen

Bijlage 1 Afspraken m.b.t. het beëindigen tandemleren

REGEL 1

WE LETTEN OP DE TIME TIMER / HET BELLETJE

1. Stop met werken
2. Waarschuw de anderen
3. Kijk en luister

REGEL 2

OM EN OM (rolwisseling)

REGEL 3

WE HELPEN ELKAAR

Bijlage 2 Observatielijst tandemleren t.b.v. zelfevaluatie

Vorbereiding			
Keuze materialen	Goed	Voldoende	Slecht
Algehele organisatie	Goed	Voldoende	Slecht
Opstelling van meubilair leerkracht	Goed	Voldoende	Slecht
Voorspelbaarheid leraargedrag			
Vooraf lesverloop duidelijk gemaakt	Goed	Voldoende	Slecht
Indicatie van tijd (time-timer)	Goed	Voldoende	Slecht
Verwachtingen rond leerlingen (afspraken)	Goed	Voldoende	Slecht
Terugblik op het verloop van de les	Goed	Voldoende	Slecht
Omgaan met symbolen	Goed	Voldoende	Slecht
Rondes lopen	Goed	Voldoende	Slecht
Samenwerking van de tandems			
Luistervaardigheid	Goed	Voldoende	Slecht
Complimentjes geven	Goed	Voldoende	Slecht
Hulp bieden	Goed	Voldoende	Slecht
Verwoorden van handelingen	Goed	Voldoende	Slecht
Gerichtheid op eigen paar	Goed	Voldoende	Slecht
Nakomen van (groeps) afspraken	Goed	Voldoende	Slecht
Uitvoering van de opdracht	Goed	Voldoende	Slecht
Kwaliteit van de tandemopdrachten			
Aantrekkelijk om te doen	Goed	Voldoende	Slecht
Nodigt uit tot samen overleggen	Goed	Voldoende	Slecht
Het is duidelijk wie welke inbreng heeft	Goed	Voldoende	Slecht

Bijlage 3 Leerstofgebieden waarbij tandemleren wordt toegepast

Doorgaande lijn:

Groep	1	2	3	4	5	6	7	8	
Leerstof gebieden	Ontwikkelings materiaal	Ontwikkelings materiaal	Spelletjes VLL Maatjes lezen Spelling Rekenen: oefenen van getallenreeksen, projecttaak, paalsommen	Vraag antwoord daarna rolwisseling: 1. proefwerk oefenen 2. spelling 3. elkaar voorlezen 4. maatjes lezen 5. tafels oefenen 6. nieuwsbegrip 7. projecttaak Taal 8. projecttaak Rekenen 9. bakles "Goed gelezen"					
Evaluatie	Zie observatielijst bijlage 2								

Bijlage 4 Ideeën met sociaal gerichte tandemoefeningen

1. Denken – delen - uitwisselen.....	7
2. Flitsen	9
3. Om de beurt	11
4. Dobbelen	13
5. Duo's	15
6. Imiteer.....	17
7. Interviews	18
8. Woordenweb	20

1. Denken – delen - uitwisselen

Groep	1 t/m 8
Duur	5 minuten
Lesmoment	voorkennis activeren, oriëntatie, begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, reflectie, terugblik
Geschikt voor	open vragen, inventariseren, repeteren, informatie verzamelen, taal, rekenen, zaakvakken
Samenwerkingsvaardigheden	luisteren, informatie uitwisselen

Werkwijze

Stap 1 De leerkracht geeft een opdracht of stelt een vraag

De leerkracht geeft hierbij aan dat de leerlingen eerst individueel moeten nadenken en daarna pas met elkaar mogen overleggen.

Stap 2 Individuele bedenktijd

De leerlingen denken eerst individueel (1 – 2 minuten) na over het antwoord. Oudere leerlingen schrijven hun antwoord ook op, eventueel in steekwoorden. Dit zorgt ervoor dat alle leerlingen betrokken zijn en elkaar niet napraten.

Stap 3 Overleg in het tweetal

De leerlingen delen in tweetallen hun antwoord. Om er voor te zorgen dat alle twee de leerlingen hun antwoord kunnen inbrengen en niet een van de twee overheerst, kan de leerkracht een tijdslimiet stellen. Eerst mag de eerste leerling bijvoorbeeld een minuut zijn antwoord toelichten en daarna mag de tweede leerling een minuut zijn antwoord vertellen. De leerlingen proberen het eens te worden over een gezamenlijk antwoord.

Stap 4 Uitwisselen

De antwoorden worden klassikaal uitgewisseld. Hierbij wijst de leerkracht een aantal leerlingen aan die het antwoord geven.

Voorbeelden

Taal

Elkaar vragen stellen over een (voor)gelezen verhaal

Een titel bedenken voor een verhaal

Woorden bedenken die beginnen met ...

Woorden bedenken die rijmen op ...

Wat betekent ...?

Overeenkomsten en verschillen

Wat was de oorzaak van ...?

Hoe komt het dat ...?

Wat is jouw mening over ...?

Wat heb je geleerd van ...?

Wat zijn de kenmerken van ...?

Rekenen

Hoe kun je dit probleem oplossen?

Noem voorwerpen die rechthoekig zijn

Wat weten we al over breuken?

Zaakvakken

Wat eten konijnen?

Wat doet de boswachter?

Noem dieren die in Nederland voorkomen

Noem ambachtelijke beroepen

Noem gebergten in Europa

Hoe ontstaat een aardbeving?

Welke vervoersmiddelen hadden de mensen in de 19^e eeuw?

Kleuters

Wat vond jij jouw leukste vakantie?

Van welke jaargetijden houd je het meest?

Welk dier zou jij willen zijn?

Welke complimenten kun je iemand geven?

Hoe vond je dat jullie hebben samengewerkt?

Tips en adviezen

Deze werkvorm is vooral geschikt bij opgaven met meerdere antwoordmogelijkheden, bij vragen waarbij de antwoorden elkaar aanvullen, bij creatieve oplossingen en voor het activeren van de voorkennis.

Een nadeel van deze werkvorm is dat bij een klassikale uitwisseling van de antwoorden slechts enkele leerlingen hun antwoord kunnen geven. De leerkracht kan de deelname van de leerlingen verhogen door de uitwisseling van de antwoorden niet klassikaal te laten plaatsvinden, maar in groepen van vier leerlingen. Het ene tweetal wisselt zijn antwoorden uit met een ander tweetal.

Een variant van denken – delen - uitwisselen is denken – schrijven – delen - uitwisselen:

1. De leerkracht zegt een woord
2. De leerlingen denken na en schrijven op
3. De leerlingen vergelijken met partner
4. Uitwisselen: eventueel op het bord schrijven

2. Flitsen

Groep	3 t/m 8
Duur	10 - 15 minuten
Lesmoment	zelfstandige verwerking
Geschikt voor	gesloten vragen, vooral geschikt voor automatiseren en feitenkennis taal, rekenen, zaakvakken
Samenwerkingsvaardigheden	hulp geven en hulp vragen, wachten op elkaar
Materiaal	flitskaarten

Werkwijze

Stap 1 Het aanleren van een vaardigheid

De leerkracht oefent met de leerlingen bijvoorbeeld de tafel van 7 en de tafel van 8. Dit kan klassikaal maar de leerkracht kan de leerlingen ook individueel een werkblad met tafels in laten vullen.

Stap 2 Het maken van flitskaarten

Op de ene kant van de flitskaart staat een vraag / opgave; op de andere kant staat het antwoord. Op de kaartjes kunnen bijvoorbeeld tafelsommen staan. Het moeten altijd opgaven zijn waarbij maar één antwoord goed is. De leerkracht kan zelf flitskaarten maken en deze in meerdere lessen gebruiken. Hij kan er ook voor kiezen de leerlingen hun eigen kaarten te laten maken. Op ieder (gekleurd) kaartje schrijft iedere leerling één woord dat hij fout heeft geschreven of een som die hij fout heeft gemaakt. Aan de andere kant van het kaartje zet de leerling het goede woord of het goede antwoord op de som. Wanneer een leerling weinig of geen fouten maakt, schrijft hij een som of een woord op dat hij moeilijk vindt. Op deze manier oefenen de leerlingen precies wat ze zelf moeilijk vinden.

Stap 3 In tweetallen gaan zitten

De leerlingen gaan in tweetallen zitten. Ze wisselen hun stapeltjes flitskaarten uit en besluiten wie er begint met het flitsen van de kaartjes.

Stap 4 Flitsen

De helper leest de vraag voor, bijvoorbeeld 8×3 . De leerling zegt het antwoord of schrijft het op. De helper controleert het antwoord. Als het antwoord goed is, krijgt de leerling zijn kaartje terug. Als het antwoord fout is, verdwijnt het kaartje weer onderop de stapel en komt later terug. Dit duurt net zo lang totdat de leerling alle kaartjes teruggewonnen heeft van de helper. De helper mag niets voorzeggen, maar mag wel aanwijzingen geven wanneer de leerling er niet uitkomt. Belangrijk is ook dat de helper af en toe een complimentje geeft als het goed gaat. Met name bij het oefenen van spelling kan, als de opdracht moeilijk is voor de leerling, ook op een andere manier gewerkt worden. De helper leest het woord of de zin voor en laat daarna het kaartje zien. De leerling kijkt even naar het goede antwoord. Vervolgens draait de helper het kaartje weer om, en leest het woord of de zin hardop voor. De leerling schrijft het antwoord op.

Stap 5 Wisselen van de rollen

De leerlingen wisselen van rol, de andere leerling mag nu flitsen

Stap 6 Klassikale nabespreking

Wanneer iedereen zijn kaartjes heeft teruggewonnen, vindt er een (korte) klassikale nabespreking plaats. De leerkracht evalueert of de leerlingen vinden dat ze goed geholpen hebben en goed geholpen zijn.

Voorbeelden

Taal

Letterkennis

Oefenen met de spelling: de leerling schrijft verkeerd gespelde of moeilijke woorden op

Leren verklanken van woorden

Moeilijke woorden lezen

Woorden flitsen met een of meer weggelaten letters, de ander schrijft het hele woord op

Woordbetekenissen

Tegenstellingen

Rekenen

Tafels van vermenigvuldigen

Hoofdrekenen

Zaakvakken

Topografie

jaartallen

Tips en adviezen

Bij spellingsoefeningen staat maar op één kant van het kaartje een woord (correct geschreven). Degene die aan het flitsen is zegt het woord en degene die oefent schrijft het woord op.

Daarna controleert de helper of het woord goed geschreven is.

De leerlingen kunnen ook om de beurt elkaar een of twee kaartjes laten zien en dan van rol wisselen.

3. Om de beurt

Groep	1 t/m 8
Duur	5 - 10 minuten
Lesmoment	voorkennis actualiseren, oriëntatie, begeleide oefening, zelfstandige verwerking, reflectie, terugblik
Geschikt voor	open vragen met veel korte antwoorden, inventariseren, overeenkomsten en verschillen, oplossingen voor een probleem, informatie uitwisselen taal, rekenen, zaakvakken, creatieve vakken
Samenwerkingsvaardigheden	evenredige deelname, luisteren

Werkwijze

Stap 1 Vormen van tweetallen

Leerlingen vormen tweetallen. De leerkracht wijst tweetallen aan of de leerlingen vormen met schoudermaatje een tweetal.

Stap 2 Leerkracht stelt een vraag met meerdere, korte antwoordmogelijkheden

De leerkracht stelt een vraag waarbij meerdere antwoorden mogelijk zijn. Hij vraagt bijvoorbeeld of de leerlingen zoveel mogelijk soorten vogels kunnen noemen. Hij geeft aan dat de leerlingen straks om de beurt een antwoord mogen geven. De leerkracht kan aanwijzen wie er met het uitwisselen begint. De leerling die het kleinste is mag bijvoorbeeld beginnen.

Stap 3 De leerlingen geven om de beurt een antwoord

Een leerling begint met het geven van een antwoord. Vervolgens geeft leerling 2 een antwoord, dan leerling 1 weer, etc. De leerlingen proberen zo veel mogelijk te bedenken.

Er zijn twee variaties:

* De leerlingen geven hun antwoord alleen mondeling

* De leerlingen schrijven hun antwoord op een gezamenlijk blaadje dat ze steeds aan elkaar doorgeven. Het blaadje schuift heen en weer tussen de leerlingen. Terwijl ze iets opschrijven, zeggen ze hun antwoord hardop. Als de volgende leerling hetzelfde antwoord wilde geven, kan die nog iets anders bedenken.

Stap 4 Klassikale nabespreking

Een paar leerlingen worden aangewezen om hun antwoorden met de rest van de klas te delen.

Voorbeelden

Taal

Woorden die beginnen met ...

Woorden die rijmen op ...

Pak om de beurt een letter uit de letterdoos en maak er een woord mee

Een woordketting maken: de laatste letter van het eerste woord is de eerste letter van het volgende woord (dit wordt moeilijker als een bepaald thema gekozen wordt, bijv. dieren)

Samen lezen: om de beurt een zin of een stukje lezen

Samen een verhaal bedenken: om de beurt een zin

Rekenen

(on)even getallen noemen

Voorwerpen noemen die meer dan 1000 kg wegen

Voorwerpen opnoemen die vierkant zijn

Zo veel mogelijk sommen maken met uitkomst ... door middel van optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen

Strategieën bedenken om de tafel van 7 te onthouden

Zo veel mogelijk manieren noemen om van A naar B te gaan (plattegrond)

Zaakvakken

Inventariseren: wat zie je?

Soorten benoemen: bomen, vogels, enz.

Verschillen noemen

Overeenkomsten noemen

Kenmerken noemen

Oorzaken van iets noemen

Gevolgen van iets noemen

Kleuters

Rijmwoorden

Inventarisaties: wat zie je in de huiskamer, keuken? Wat neem je mee als je gaat zwemmen, logeren?

Kleuren noemen

Kenmerken noemen: wat zie je als je goed kijkt naar een ...?

Tips en adviezen

De leerkracht kan de leerlingen een zandloper geven: hoeveel woorden, sommen, etc. hebben de tweetallen samen in 1 of 2 minuten bedacht?

Bij een oneven aantal leerlingen wordt een drietal gevormd.

Om de beurt wordt ook gebruikt als leerlingen samen een activiteit doen waarbij ze met voorwerpen werpen, bijvoorbeeld een puzzel maken of werken met een leerspelletje, blokjes, kaartjes, enz. Dit soort activiteiten kunnen leerlingen goed samen doen door om de beurt een handeling te verrichten.

4. Dobbelen

Groep	4 t/m 8
Duur	15 - 30 minuten
Lesmoment	zelfstandige verwerking
Geschikt voor	tekstbegrip bij taal en zaakvakken, oefenen met rekenen
Samenwerkingsvaardigheden	luisteren, op elkaar wachten
Materiaal	Dobbelsteen van karton

Werkwijze

Stap 1 Klassikale instructie

In de groep wordt een tekst gelezen en besproken.

Stap 2 Dobbelen

De leerlingen gaan in groepjes zitten. De eerste leerling dobbelt met een of twee dobbelstenen. De leerkracht kan de dobbelsteen zelf maken of de leerlingen maken deze. Op de dobbelsteen staan bijvoorbeeld op de zes vlakken de woorden: "waarom", "wat", "hoe", "waar", "wie" en "wanneer". Of er staan werkwoordvervoegingen zoals: "is", "kan", "zal", "wil", "doet" en "heeft". De leerlingen kunnen met één of twee dobbelstenen gooien. Met de twee woorden die na het dobbelen bovenop liggen, maken de leerlingen een vraag over de tekst en proberen de vraag te beantwoorden. Iemand dobbelt bijvoorbeeld "waarom" en "is". De leerling formuleert een vraag met deze twee woorden over de gelezen tekst, bijvoorbeeld "waarom is de supermarkt gesloten?"

Stap 3 Geven van antwoord

De rest van het groepje probeert antwoord te geven op deze vraag.

Stap 4 Dobbelen

Daarna gooit de tweede leerling met de twee dobbelstenen en formuleert een vraag. Zo komt elke leerling aan de beurt om te dobbelen. Het rouleren van de beurten gaat net zo lang door, totdat de tijd om is. De leerlingen schrijven de bedachte vragen met het antwoord op.

Stap 5 Klassikale nabespreking

De leerkracht vraagt naar de manier van samenwerken en vraagt enkele groepen om een of twee vragen te noemen die zij bedacht hebben. Alle groepen hebben immers verschillende antwoorden. De leerlingen kunnen bijvoorbeeld een vraag noemen waarvan ze het antwoord niet weten en een vraag waar ze juist trots op zijn dat ze die hebben bedacht.

Voorbeelden

Taal / zaakvakken

De werkvorm is in de eerste plaats geschikt voor het bevorderen van tekstbegrip door het stellen en beantwoorden van vragen over een tekst. De werkvorm kan toegepast worden met verschillende soorten teksten, zowel bij begrijpend lezen als bij teksten voor aardrijkskunde, geschiedenis en natuuronderwijs.

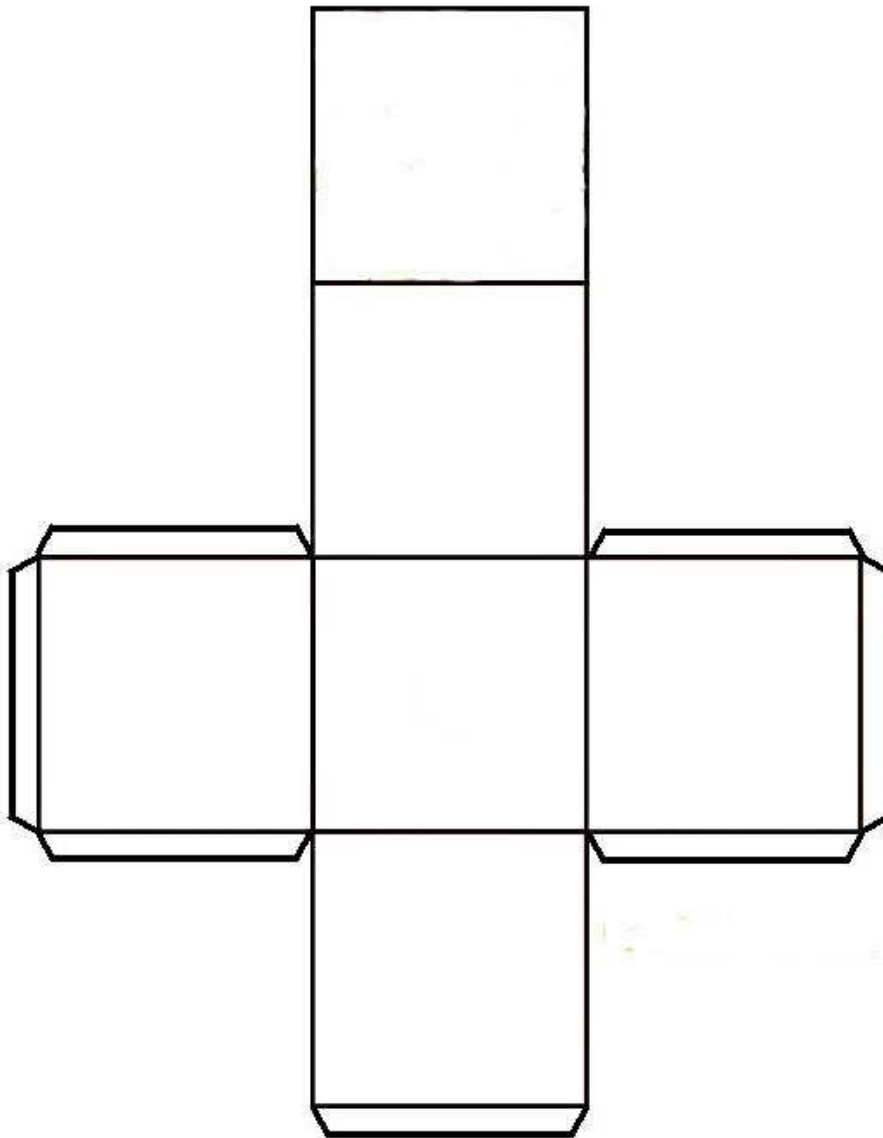
Rekenen

Bij rekenen kan de werkvorm ook gebruikt worden. De leerkracht maakt dan stenen met daarop getallen: een dobbelsteen met hoge getallen en een met lage getallen. De leerlingen dobbelen met deze dobbelstenen en maken een som met de twee getallen. Voor hogere groepen kan de leerkracht een dobbelsteen met wiskundige tekens maken (+, -, /, x, %). De lagere groepen hebben bijvoorbeeld een dobbelsteen met alleen optellen en aftrekken.

Tips en adviezen

Wanneer de leerkracht merkt dat het dobbelen te veel onrust in de klas veroorzaakt, kan hij ook gebruik maken van kaarten. Hij schrijft dan combinaties van twee woorden op een kaart. De leerlingen mogen zelf een combinatie uitkiezen waarmee ze de vraag willen formuleren. Voorbeelden van combinaties die op de kaart kunnen staan: "wie kan", "wat is", "wanneer heeft", ...

De leerkracht kan de soort vragen structureren door één dobbelsteen vast te leggen. De leerlingen gooien met de andere dobbelsteen.

5. Duo's

Groep	1 t/m 8
Duur	10 - 15 minuten
Lesmoment	begeleide inoefening, zelfstandige verwerking
Geschikt voor	zowel open als gesloten vragen, zowel oefenopdrachten als inzichtvragen, taal, rekenen, zaakvakken
Samenwerkingsvaardigheden	met elkaar overleggen, bereiken van overeenstemming, aanmoedigen, hulp geven en hulp vragen, op elkaar wachten

Werkwijze

Stap 1 Duo's vormen

De leerkracht wijst aan welke leerlingen samenwerken en licht de werkwijze en de opdracht toe.

Stap 2 Leerlingen werken in duo's

Om de beurt maken de leerlingen één opgave (bijvoorbeeld een som of een vraag) terwijl de andere leerling (de helper) observeert en indien nodig hulp geeft. Het is belangrijk dat de leerling die de opdracht maakt hardop denkt zodat de helper weet op welke manier hij de opdracht aanpakt. De eerste leerling maakt bijvoorbeeld de even opgaven, de tweede leerling de oneven opgaven. De helper controleert of het antwoord goed is. Als het goed is geeft hij een compliment, als het niet goed is helpt hij om het goede antwoord te vinden.

Stap 3 Nabespreking

De leerkracht vraagt enkele duo's naar de manier van samenwerken en vraagt of het maken van de opdracht goed verlopen is. De leerkracht kan kiezen om de antwoorden klassikaal te behandelen of om de werkbladen van de duo's na afloop te corrigeren.

Voorbeelden

Taal

In plaats van individueel kunnen de leerlingen de oefeningen uit de methode in duo's maken. Rond het lezen van teksten: voorafgaand aan het lezen voorspellingen doen over het verloop van het verhaal op basis van titel en plaatjes. Na het lezen samen zinnen maken met moeilijke woorden uit de tekst.

Rekenen

In plaats van individueel kunnen de leerlingen de oefeningen uit de methode in duo's maken.
Om de beurt een getallenreeks aanvullen
Om de beurt een symmetrisch figuur tekenen

Zaakvakken

Leerlingen maken om de beurt een vraag of een opdracht uit de methode. Een leerling beantwoordt de even vragen, de ander de oneven vragen.

Kleuters

Samenwerken met ontwikkelingsmateriaal
Samen een tekening maken
Samen een puzzel of een ander spel doen

Tips en adviezen

De leerkracht kan er ook voor kiezen om bijvoorbeeld pas na vijf opgaven te wisselen van rol, in plaats van dit te doen per opgave. Deze werkwijze kan effectiever zijn bij opgaven die niet veel tijd vergen, bijvoorbeeld bij niet al te moeilijke rekenopgaven.

Een variant die geschikt is voor stelopdrachten is dat leerlingen eerst individueel werken en als ze klaar zijn een duo vormen met een andere leerling die ook net klaar is. De leerlingen lezen elkaar voor wat ze al geschreven hebben en helpen elkaar dan om het verhaal nog aan te vullen en te verbeteren.

Een uitbreiding van de werkvorm is mogelijk als twee duo's na een afgesproken aantal opgaven, of na een afgesproken tijd, hun antwoorden vergelijken. Twee duo's vergelijken hun antwoorden en bespreken opgaven waarbij ze niet hetzelfde antwoord hebben gegeven. Als het om gesloten vragen gaat, kan het tweetal dat het goed heeft, uitleg geven aan het tweetal dat de opgaven niet goed gemaakt heeft. Als het om open vragen gaat, kunnen de tweetallen hun antwoorden uitwisselen en hun eigen antwoord nog aanvullen met de informatie van de anderen. Deze variatie heeft de naam "van twee naar vier".

Een tweede variatie op duo's gaat als volgt: de tweetallen lezen samen een tekst die bestaat uit verschillende onderdelen of alinea's. Ze lezen het eerste stukje. Dit kan zachtjes voor zichzelf, maar ook samen hardop, waarbij de leerlingen hun tempo aan elkaar aanpassen. Leerling 1 geeft daarna in eigen woorden weer wat er in het eerste stukje staat zonder in de tekst terug te kijken. Leerling 2 geeft feedback, ook zonder terug te kijken. Is zijn partner wat vergeten of heeft hij een fout gemaakt? De leerlingen praten nog even door over het stukje tekst. Ze gaan bijvoorbeeld na of zij al iets van het onderwerp afwisten en of zij er misschien iets meer over kunnen vertellen. Daarna lezen ze het volgende stuk tekst. Nu is leerling 2 aan de beurt om samen te vatten en geeft leerling 1 feedback. De twee leerlingen gaan net zo lang door totdat al de delen van de tekst aan bod zijn gekomen.

Deze werkvorm kunnen de leerlingen ook toepassen wanneer ze in tweetallen werken aan de computer. Ze doorlopen samen een computerprogramma (educatieve software waarover de school beschikt). Leerling 1 maakt bij rekenen bijvoorbeeld de eerste som, leerling 2 kijkt mee en controleert het antwoord. Als leerling 2 het antwoord heeft goedgekeurd, maakt deze leerling de volgende som. Leerling 1 heeft nu de rol van helper.

6. Imiteer

Groep	1 en 2
Duur	10 - 15 minuten
Lesmoment	zelfstandige verwerking
Geschikt voor	taal- en denkontwikkeling
Samenwerkingsvaardigheden	luisteren, aanwijzingen geven

Werkwijze

Stap 1 De groepen van vier maken een wand

De leerkracht maakt groepen van vier leerlingen. Deze vier leerlingen vormen tweetallen en gaan tegenover elkaar zitten. Ze maken met behulp van een stuk karton of een dossiermap een scheidingswandje. Ze mogen niet zien wat de ander achter de wand doet.

Stap 2 Een duo maakt een ontwerp

Het is de bedoeling dat één van de tweetallen samen een ontwerp maakt. Dit ontwerp kan van alles zijn. Kleuters kunnen bijvoorbeeld een figuur van cirkels, vierkanten en driehoeken maken of zij kunnen met behulp van blokken (lego) iets bouwen. Belangrijk is eenvoudig te beginnen, bijvoorbeeld een stapel maken van vier gekleurde blokken of legostenen.

Stap 3 Imitatie door het andere tweetal

Nu moeten de leerling(en) die aan de andere kant van het scherm zitten het ontwerp precies namaken zonder te kijken. Om dit te kunnen doen, moeten ze vragen stellen en moeten de ontwerpers aanwijzingen geven.

Stap 4 De twee ontwerpen vergelijken

Wanneer de groep denkt dat ze dezelfde ontwerpen hebben, halen ze de wand weg. Hebben ze hetzelfde? Wanneer het gelukt is, feliciteren ze elkaar. Als de imitatie niet helemaal gelukt is, gaan de tweetallen na wat wel goed gegaan is. Ze praten met elkaar hoe ze de volgende keer beter met elkaar kunnen overleggen zodat de ontwerpen wel kloppen.

Voorbeelden

De kleuters maken samen een bouwwerkje van blokken of legostenen, maken een tekening, leggen een patroon van geometrische figuren, leggen een eenvoudig patroon op een kralenplank.

Tips en adviezen

Deze werkvorm helpt de kleuters bij het leren van begrippen (zoals eerst en laatst, onder en boven, midden, links en rechts), het leren van kleuren en het herkennen van vormen.

Wanneer imiteren in tweetallen wordt gedaan, kunnen de leerlingen ook met de rug naar elkaar toe op de grond zitten.

De leerkracht kan de tweetallen ook twee tekeningen geven die sterk op elkaar lijken. De tweetallen proberen de verschillen en overeenkomsten te ontdekken door met elkaar te overleggen.

Deze werkvorm kan ook met oudere leerlingen worden uitgevoerd, bijvoorbeeld om luistervaardigheden te oefenen.

7. Interviews

Groep	5 t/m 8
Duur	10 - 15 minuten
Lesmoment	voorkennis actualiseren, oriëntatie, zelfstandige verwerking, reflectie, terugblik
Geschikt voor	informatie uitwisselen en verzamelen, tekstbegrip, meningsvorming, creatief denken, oplossingsstrategieën taal, zaakvakken, rekenen
Samenwerkingsvaardigheden	groepsvorming luisteren naar elkaar, vragen stellen aan elkaar, samenvatten wat de ander heeft vertelt.

Werkwijze

Stap 1 Toelichting door de leerkracht

De leerkracht geeft aan over welk onderwerp de leerlingen elkaar gaan interviewen. Daarna worden tweetallen gevormd.

Stap 2 Vragen bedenken

Alle leerlingen bedenken voor zichzelf welke vragen ze aan de ander willen gaan stellen en schrijven deze ook op.

Stap 3 Eerste interviewronde

In ieder tweetal stelt leerling 1 aan leerling 2 vragen die hij verzonnen heeft. Hij probeert ook door te vragen als het antwoord erg kort of niet helemaal duidelijk is.

Stap 4 Tweede interviewronde

De leerlingen wisselen binnen de tweetallen van rol.

Stap 5 Klassikale nabespreking

De bevindingen worden klassikaal uitgewisseld. De leerkracht vraagt aan een aantal leerlingen wat zij van hun gesprekspartner hebben gehoord.

Voorbeelden

Taal

Leerlingen interviewen elkaar over een gelezen tekst
Leerlingen vragen elkaar naar hun mening over ...

Rekenen

Leerlingen interviewen elkaar over hoe ze een som of probleem hebben opgelost
Leerlingen interviewen elkaar over welke oplossingen ze kunnen bedenken
Leerlingen interviewen elkaar over hoe ze datgene kunnen toepassen wat ze net geleerd hebben

Zaakvakken

Leerlingen vragen aan elkaar wat zij al weten en wat zij nog willen weten over een bepaald onderwerp.
Leerlingen stellen vragen over een tekst die ze net gelezen hebben of een video die ze hebben gezien.

Groepsvorming

Leerlingen stellen vragen over dingen die ze hebben meegemaakt in het weekend of de vakantie
Leerlingen stellen vragen over sport en hobby's

Tips en adviezen

De werkvorm is niet eenvoudig, de leerlingen moeten goed naar elkaar kunnen luisteren en vragen kunnen stellen. Wellicht is het nodig eerst apart aandacht te besteden aan het leren stellen van vragen en eventueel het doorvragen.

Bij een oneven aantal leerlingen wordt een drietal gevormd. Twee leerlingen stellen de vragen. Iedere leerling wordt één keer geïnterviewd.

Een variant op deze werkvorm is dat na een interview in tweetallen uitwisseling plaatsvindt in groepjes van vier. De leerlingen vertellen om de beurt (rotonde) wat ze in het interview van hun gesprekspartner te weten zijn gekomen.

Een andere variant is dat leerlingen groepjes vormen en één van de groepsleden interviewen. Een groepslid wordt geïnterviewd door de anderen die om de beurt een vraag stellen.

8. Woordenweb

Groep	1 t/m 8
Duur	10 - 15 minuten
Lesmoment	introductie, voorkennis actualiseren, zelfstandige verwerking, terugblik
Geschikt voor	open opdrachten, inventariseren van voorkennis, begrijpen van teksten, samenvatten van wat is geleerd, taal, zaakvakken
Samenwerkingsvaardigheden	groepsvorming luisteren, overleggen, besluiten nemen

Werkwijze

Stap 1 Uitdelen van een groot vel papier per groep

Elke groep krijgt één groot vel papier. De groepsleden hebben elk een eigen kleur potlood / stift. Hierdoor heeft de leerkracht overzicht op de individuele bijdragen van de leerlingen.

Stap 2 Maken van een woordenweb

Midden op het vel papier staat in een cirkel of vierkant het centrale onderwerp of het begrip, bijvoorbeeld de titel van een gelezen boek of het onderwerp dat in een zaakvakkenles is behandeld of gaat worden. De leerkracht kan dit zelf vooraf op het vel schrijven of hij laat de leerlingen dit doen. Vervolgens vraagt de leerkracht aan de leerlingen met woorden aan te geven wat de titel bij de leerlingen oproept (de hoofdpersonen, de acties van de hoofdpersonen, etc.). Bij het maken van het woordenweb werken de leerlingen via de werkvorm rotonde. Om de beurt, met de wijzers van de klok mee, mogen de groepsleden iets opschrijven, tekenen of opplakken.

Stap 3 Aangeven van de relaties (alleen voor de hoogste groepen)

Vervolgens geven de leerlingen door middel van lijnen of pijlen relaties tussen de begrippen weer. Bij een woordenweb naar aanleiding van een gelezen boek bijvoorbeeld, trekken de leerlingen lijnen tussen hoofdpersonen en schrijven bij de lijn wat de relatie tussen deze personen is. Bijvoorbeeld tussen Madelief en Roos en zetten bij de lijn "vriendin van ..."

Stap 4 Klassikale uitwisseling

Na afronding van de opdracht worden de woordenwebben opgehangen en lichten woordvoerders van de groepen de woordenwebben toe.

Voorbeelden

Taal

Begrijpend lezen: zowel informatieve als verhalende teksten

Een woordenweb maken van een gelezen verhaal: wat zijn de relaties tussen de personen

Een woordenweb maken van een nieuw begrip, zoals oerwoud.

Zaakvakken

Inventariseren van voorkennis: wat weten de leerlingen al van Frankrijk, van insecten of van de Tweede Wereldoorlog?

Verwerken van gelezen teksten: belangrijke woorden uit de tekst opschrijven en met elkaar in verband brengen.

Kleuters

Woordenschatontwikkeling rond thema's: de markt, de kledingwinkel, baby's, jonge dieren en verder ieder thema dat in groep 1 en 2 gekozen wordt om over te werken.

Tips en adviezen

Woordenweb is zeer effectief voor het activeren van de voorkennis van de leerlingen ("wat weet ik al van dit onderwerp"), voor het leren van nieuwe begrippen en de relaties tussen begrippen ("wat zijn de verschillen tussen een vogel en een hond") en voor het samenvatten van wat er is geleerd.

In de groepen waar de leerlingen nog niet kunnen schrijven werken we met tekeningetjes of plakken de leerlingen plaatjes op. Als leerlingen een woordenweb met plaatjes gaan maken is een voorbereidende stap nodig waarbij de leerlingen in tijdschriften plaatjes zoeken en uitknippen. Om de geletterdheid van de leerlingen te stimuleren, kan de leerkracht de leerlingen stimuleren ook woorden bij de plaatjes te schrijven of te stempelen. De leerkracht kan de woorden zo nodig eerst voorschrijven.

Een variatie is de leerlingen eerst zelf een woordenweb te laten maken. De woordenwebben worden vervolgens in het groepje vergeleken en tenslotte wordt er één woordenweb voor de gehele groep samengesteld.

Een tweede variatie is om elke subgroep een woordenweb te laten maken en vervolgens klassikaal één woordenweb te maken.

Een eenvoudiger variant is de woordspin. In het midden staat een trefwoord of een naam van een persoon uit het verhaal. Vervolgens schrijven de leerlingen acht woorden op die iets met het trefwoord te maken hebben.

Belangrijk is dat de groepsleden verder gaan op wat andere groepsleden hebben ingebracht. Het is niet de bedoeling dat ieder groepslid alleen maar werkt op het stuk papier dat vlak voor hem ligt.